

Nyhetsklipp

Ego og nafs

Sigmund Freud:

 Klassekampen 1

30.09.2014

2

 Klassekampen 1

30.09.2014

5

KLASSEKAMPEN Venstresidas dagsavis

Ego og nafs

Klassekampen 1. Publisert på trykk 30.09.2014.
Osamah Rajpoot, Osama Rajpoot, religionsviter. Seksjon: 1, KLA11ONE.
Side: 12.
Del: 1.

Sigmund Freuds syn på psyken er velkjent for de fleste. Freud grunnla psykoanalysen og er en av det 20. århundrets største tenkere. Det islamske begrepet om sjelen, nafs, er nok mindre kjent.

Dette uttrykket kan oversettes som psyke, ånd, sinn eller selvet, men den mest vanlige, generelle oversettelsen er sjel.

Tilsvaret det psykologiske begrepet psyke det religiøse begrepet sjel, og i så fall, hvordan? Min hypotese er at menneskets «indre» er likt for alle, til tross for at det forstås ulikt ut i fra ens religiøse, ikke-religiøse eller filosofiske ståsted.

Opp gjennom århundrene har dette «indre» stort sett blitt forstått som å bestå av en sjel, et ikke-fysiologisk fenomen. I dag har vi ulike betegnelser, som jeget, selvet, psyken – eller igjen, sjelen, alt avhengig av hvem man spør.

De islamske tenkerne Abu Hamid Al-Ghazali (d. 1111) og Mirza Ghulam Ahmad (d. 1908) har forsøkt gjennom teologiske tekster å belyse sjelens attributter og aspekter. En sammenligning av deres skrifter om nafs med Freuds teori om psyken kan kaste lys på likheter mellom begrepene.

Mange vil kanskje tenke på Freud og religion som motsetninger. Freud var en innbitt religionskritiker, for ham sto fornuftsens rolle i psyken som det mest aktverdige. Men han var også medlem av den jødiske organisasjonen B'nai B'rith helt frem til sin død, og ga aldri slipp på sin jødiske identitet, som han også videreførte til sine barn. Han anerkjente religion som et viktig sivilisasjonsfremmende element, nærmest en del av evolusjonen, som i moderne tid ble erstattet av den rasjonelle verdensanskuelse.

Gjennom sine banebrytende arbeider med det menneskelige sinn ga Freud oss en uvurderlig innsikt i og dypere forståelse av dens

12 Tirsdag 30. september 2014 MENINGER KLASSEKAMPEN

Klassikeren

IDEER

De hengjenvet troende har i stor grad skjernet seg mot risikoen for bestemte former for nevrologiske lidelser, ved å akseptere en universell nevrose, sparer de seg for å møte konstante sin og...

Sigmund Freud (1856–1938) | Den religionskritiske soka «Die Zukunft einer Illusion» (1927)

Freuds psykoanalyse og den islamske læren om nafs handler begge om et ønske om å forstå menneskets indre – sjelen, om man vil.

Ego og nafs

Osamah Rajpoot PSYKOLOGI

Sigmund Freuds syn på psyken er velkjent for de fleste. Freud grunnla psykoanalysen og er en av det 20. århundrets største tenkere. Det islamske begrepet om sjelen, nafs, er nok mindre kjent. Dette uttrykket kan oversettes som psyke, ånd, sinn eller selvet, men den mest vanlige, generelle oversettelsen er sjel.

«Dette er det psykologiske begrepet psyke det religiøse begrepet sjel, og i så fall, hvordan? Min hypotese er at menneskets «indre» er likt for alle, til tross for at det forstås ulikt ut i fra ens religiøse, ikke-religiøse eller filosofiske ståsted.

Opp gjennom århundrene har dette «indre» stort sett blitt forstått som å bestå av en sjel, et ikke-fysiologisk fenomen. I dag har vi ulike betegnelser, som jeget, selvet, psyken – eller igjen, sjelen, alt avhengig av hvem man spør.

De islamske tenkerne Abu Hamid Al-Ghazali (d. 1111) og Mirza Ghulam Ahmad (d. 1908) har forsøkt gjennom teologiske tekster å belyse sjelens attributter og aspekter. En sammenligning av deres skrifter om nafs med Freuds teori om psyken kan kaste lys på likheter mellom begrepene.

Mange vil kanskje tenke på Freud og religion som motsetninger. Freud var en innbitt religionskritiker, for ham sto fornuftsens rolle i psyken som det mest aktverdige. Men han var også medlem av den jødiske organisasjonen B'nai B'rith helt frem til sin død, og ga aldri slipp på sin jødiske identitet, som han også videreførte til sine barn. Han anerkjente religion som et viktig sivilisasjonsfremmende element, nærmest en del av evolusjonen, som i moderne tid ble erstattet av den rasjonelle verdensanskuelse.

Gjennom sine banebrytende arbeider med det menneskelige sinn ga Freud oss en uvurderlig innsikt i og dypere

teologiske tekster å belyse sjelens attributter og aspekter. En sammenligning av deres skrifter om nafs med Freuds teori om psyken kan kaste lys på likheter mellom begrepene.

Mange vil kanskje tenke på Freud og religion som motsetninger. Freud var en innbitt religionskritiker, for ham sto fornuftsens rolle i psyken som det mest aktverdige. Men han var også medlem av den jødiske organisasjonen B'nai B'rith helt frem til sin død, og ga aldri slipp på sin jødiske identitet, som han også videreførte til sine barn. Han anerkjente religion som et viktig sivilisasjonsfremmende element, nærmest en del av evolusjonen, som i moderne tid ble erstattet av den rasjonelle verdensanskuelse.

Gjennom sine banebrytende arbeider med det menneskelige sinn ga Freud oss en uvurderlig innsikt i og dypere

og Ahmad, kan vi se at både psyken og sjelen er uttrykk for de samme fenomenene og prosessene i mennesket. Forståelsen av mennesket, enten det er gjennom det religiøse eller psykologiske språket, har det til felles at de har det indre som utgangspunkt.

Abu Hamid Al-Ghazali er en av de største islamske tenkere og reformatorer. Han var mystiker, sufi, og forente gresk og islamsk filosofi med religionen islam. Han utviklet en skeptisk holdning til alle former for kunnskap, en metode som har klare likheter med Freuds metode. Hans mål var å finne den sikreste måten å komme frem til sannheten, gjennom systematiske studier. Gjennom sitt liv som studerte han sjelens vesen og analyserte dens natur.

Mirza Ghulam Ahmad var en menneskelig reformator som i 1888 grunnla Ahmadisoggyet.

Dette gir han uttrykk for gjennom begrepet detet, jeget og overjeg – også kjent som id, ego og superego.

Al-Ghazali og Ahmad nevner på sin side de grunnleggende sjelstilstander som bevisstheten, Karamat, som kan sammenlignes med Freuds begreper. Disse er ul-nafs al-amara bi-l-hay, ul-nafs al-lawama og ul-nafs al-mutma'ina, som på norsk kan oversettes som «sjelen som pålyder det onde», «den selvanklagende sjel» og «den sjel som har funnet frede».

Begrepet **nafs** innebefatter sånne som etatist i den moraliske livs lære, hvor innsett i egen indre natur vektlegges. Det er her relevansen av å sammenligne psyken og nafs blir klart. Slik Freud søkte å forstå psyken sinne islamsk tradisjon å forstå nafs' vesen, for dermed å kunne forberede den. Begge tilsvinneringer har som hovedmål å forstå menneskets indre.

Det finnes likheter mellom psykoanalytisk teori og læren om sjelens reformasjon i islam. Begge metoder fremmer nye tilsvinneringer og baserer seg på selvinnsett. I begge metoder legges det vekt på å analysere, kartlegge og å erbjude alle tilsvinneringer, motivasjoner, handlinger og bevisstheten for å bringe frem for bevisstheten hva som skaper seg i hjertet omnoen krever det i Freud-anak terminologi, ul-nafs al-amara bi-l-hay (sjelen som pålyder det onde) i islamsk lære.

Tilstanden som kalles

«Det felles arbeidsredskapet til en shaykh og en psykoterapeut er innsikt i den menneskelige natur»

bevegelser i islam. Han ønsket å vise islams sanne åndelighet, særlig dens indre aspekter. Blant annet læren om sjelens reformasjon. Hans bok «The teachings of the philosophy of Islam», fremmer islams lære om blant annet sjelens natur og islamsk moral.

I verket «Das Ich und das Es» (1923) la Freud frem en dynamisk forståelse av psyken, hvor han så for seg et samspill mellom dens ulike

mekanismer og virkemåter, særlig det ubevisstes enorme påvirkning på vårt våkne sinn. Gjennom sin systematiske selvanalyse fra 1895–1900 trengte han inn til de dypeste lag i eget sinn, og undersøkte disse gjennom vitenskapelig metodikk. Gjennom dette ble grunnlaget for den psykoanalytiske forståelsen av menneskesinnet lagt.

Leser vi noen sentrale verk av Freud opp mot Al-Ghazali og Ahmad, kan vi se at både psyken og sjelen er uttrykk for de samme fenomener og prosesser i mennesket. Forståelsen av mennesket, enten det er gjennom det religiøse eller psykologiske språket, har det til felles at de har det indre som utgangspunkt.

Abu Hamid Al-Ghazali er en av de største islamske tenkere og reformatorer. Han var mystiker, sufi, og forente gresk og islamsk filosofi med religionen islam. Han utviklet en skeptisk holdning til alle former for

kunnskap, en metode som har klare likhetstrekk med Descartes. Hans mål var å finne den sikreste måten å komme frem til sannheten, gjennom systematiske studier. Gjennom sitt liv som sufi studerte han sjelens vesen og analyserte dens «natur».

Mirza Ghulam Ahmad var en messiansk reformator som i 1889 grunnla ahmadiyya-bevegelsen i islam. Han ønsket å vise islams sanne åndelighet, særlig dens indre aspekter, blant annet læren om sjelens reformasjon. Hans bok «The teachings of the philosophy of Islam», fremstiller islams lære om blant annet sjelens natur og islamsk moral.

I verket «Das Ich und das Es» (1923) la Freud frem en dynamisk forståelse av psyken, hvor han så for seg et samspill mellom dens ulike krefter. Dette gir han uttrykk for gjennom begrepene detet, jeget og over-jeget – også kjent som id, ego og superego.

Al-Ghazali og Ahmad nevner på sin side tre grunnleggende sjelstilstander som beskrives i Koranen, som kan sammenlignes med Freuds begreper. Disse er al-nafs la-ammara bi-l-su', al-nafs al-lawwama og al-nafs al-mutma'inna, som på norsk kan oversettes som «sjelen som påbyr det onde», «den selvanklagende sjel» og «den sjel som har funnet fred».

Begrepet nafs inngår innenfor islams etiske tradisjon i den moralfilosofiske lære, hvor innsikt i egen indre natur vektlegges. Det er her relevansen av å sammenligne psyken og nafs blir klart. Slik Freud søkte å forstå psykens natur gjennom psykoanalytisk teori, søker tenkere innen islamsk tradisjon å forstå nafs' vesen, for derved å kunne forbedre den. Begge tilnærminger har som hovedmål å forstå menneskets indre.

Det finnes likheter mellom psykoanalytisk teori og læren om sjelens reformasjon i islam. Begge metoder fordrer evne til selvanalyse og baserer seg på selvinnsikt. I begge metoder legges det vekt på å analysere, kartlegge og å erkjenne alle tilbøyeligheter, motivasjoner, handlinger og hensikter – for å bringe frem for bevisstheten hva

som skjuler seg i hjertets mørke kroker, detet i freudiansk terminologi, al-nafs la-ammara bi-l-su (sjelen som påbyr det onde) i islamsk lære.

Tilstanden som kalles al-nafs la-ammara bi-l-su' karakteriseres som preget av en stadig higen etter «ondskap», det å gi etter for ens ulike begjær – mens detet preges av behovsopplyllende impulser som stadig søker etter utløp gjennom det Freud kalte for lystprinsippet. Både psyken og nafs preges av fornøftens fravær og en dominans av disse driftene.

Når det gjelder al-nafs al-lawwama består dette blant annet av selvbredidelsesmekanismer og evnen til å evaluere handlinger, og kan forstås som jeget og over-jeget hos Freud – jeget styrer motorikken og psykens tilgang til virkeligheten, mens over-jeget er den moralske dommer over valgene jeget tar. Et annet fellestrekk ligger i hvordan jeget og sjelstilstanden al-nafs al-lawwama håndterer de basale instinktive impulsene.

Den tredje sjelstilstanden som nevnes i Koranen, al-nafs al-mutma'inna, er preget av harmoni. Denne tilstanden kan sies å tilsvare en tilstand der detet, jeget og over-jeget er i harmoni med hverandre. I både Freuds teori og i den islamske tradisjonen har den øvre delen en moralsk funksjon, hvor det er tale om en manøvrering mellom oppfyllelsen av basale behov versus moralske imperativer.

Det finnes også likheter mellom Al-Ghazalis beskrivelse av en religiøs læremester, shaykh, og Freuds beskrivelse av en psykoterapeut. Både shaykhen og psykoterapeuten jobber med menneskets indre, med selvinnsikt og selvstendighet som mål. En shaykh gir en individuelt tilpasset veiledning i islams moralske etikk ut fra elevens ståsted, mens en psykoterapeut primært jobber med å frigjøre pasienten fra nevrotiske begrensninger. Men begge forsøker å blottstille eleven/pasientens svakheter, og formålet er å få innsikt i egen sjel eller psyke, dens tilbøyeligheter og hvordan disse kan forbedres.

Begge bruker dessuten en metode der fullstendig innsikt ikke nevnes, dette er noe eleven/pasienten selv må oppnå gradvis, og begge jobber ut fra hans eller hennes ønske om å samarbeide. Det felles «arbeidsredskapet» til en shaykh og en psykoterapeut er altså innsikt i den menneskelige natur, da særlig ens egen.

En slik sammenlignende tilnærming kan åpne for å se det fellesmenneskelige i ulike kulturer, religioner og psykologiske/filosofiske systemer. Forskjeller i menneskesyn, det være seg vitenskapelige, religiøse eller kulturelle, trenger ikke å være ekskluderende, men kan heller ses på som ulike fortolkninger av noe som er felles for alle mennesker.

osamah.r@gmail.com

Bildetekst: mye å snakke om? Mirza Ghulam Ahmad, Sigmund Freud og Abu Hamid Al-Ghazali (på veggen) søkte alle å finne sannheten om menneskets indre. Illustrasjon: Knut Løvas, knutlvas@gmail.com

© Klassekampen

KLASSEKAMPEN Venstresidas dagsavis

Sigmund Freud:

Klassekampen 1. Publisert på trykk 30.09.2014. Seksjon: 1, KLA110NE.
Side: 12.
Del: 1.

Fakta n I 2014 er det 75 år siden Sigmund Freud døde. n Jubileet markeres blant annet av tidsskriftet Agora med jubileumsnummer om Freuds tenkning og forfatterskap. Ego og nafs:

n I denne artikkelen sammenligner religionsviter Osamah Rajpoot Freuds teori om psyken med det islamske begrepet om sjelen, nafs. Artikkelen er basert på en masteroppgave ved Det teologiske fakultet (Universitetet i Oslo).

n Rajpoot sammenligner her Freuds teorier om psyken med hva to islamske tenkere, Abu Hamid Al-Ghazali (d. 1111) og Mirza Ghulam Ahmad (d. 1908), har skrevet om sjelen.

© Klassekampen

KLASSEKAMPEN MENINGER Tisdag 30. september 2014 13

FAKTA
Sigmund Freud:
n 2014 er det 75 år siden Sigmund Freud døde.
n Jubileet markeres blant annet av tidsskriftet Agora med jubileumsnummer om Freuds tenkning og forfatterskap.
Ego og nafs:
n I denne artikkelen sammenligner religionsviter Osamah Rajpoot Freuds teori om psyken med det islamske begrepet om sjelen, nafs. Artikkelen er basert på en masteroppgave ved Det teologiske fakultet (Universitetet i Oslo).
n Rajpoot sammenligner her Freuds teorier om psyken med hva to islamske tenkere, Abu Hamid Al-Ghazali (d. 1111) og Mirza Ghulam Ahmad (d. 1908), har skrevet om sjelen.

Jeg har lest Bård Borch Michalsens bok «Komma». Den har forsterket forståelsen av kommaet som en pukkelrygget, areakkjær vaktmester listende på tå i en konstant ordform.

KLASSESAMFUNNET LEVER

PREGET AV HARMONI. Denne tilstanden kan ses å tilsvare en tilstand der detet, jeget og over-jeget er i harmoni med hverandre. I både Freuds teori og i den islamske tradisjonen har den over-jeget en moralsk funksjon, hvor det er tale om en moralsk oppførsel med moralske verdier og moralske konsekvenser.

DET FINNES OGÅL likheter mellom Al-Ghazali og Freuds teori om psyken. Al-Ghazali beskriver sjelen som en religiøs lærer, mens Freuds teori om psyken er basert på en psykoterapeutisk metode. Både Al-Ghazali og Freuds teori om psyken er basert på en psykoterapeutisk metode. Både Al-Ghazali og Freuds teori om psyken er basert på en psykoterapeutisk metode.

EN SLIK SAMMENLIGNING kan åpne for å se det felles menneskelige i ulike kulturer, religioner og psykoterapeutiske systemer. For å gjøre dette er det viktig å være ekskluderende, men kan heller ses på som ulike fortolkninger av noe som er felles for alle mennesker.

OSAMAH RAJPOOT, religionsviter, o.sama@igmail.com

MIKE Å SMARKE
OMI Mirza Ghulam Ahmad, Sigmund Freud og Abu Hamid Al-Ghazali (på veggene) søkte alle å finne sannheten om menneskets indre.

LESEHJELPER: NAFS
Når det gjelder al-nafs

al-Ansomanus består dette blant annet av selvbetreder, selvsikkerhet og evnen til å evaluere handlingsplaner, og kan forstås som jeget og over-jeget hos Freud – jeget styrer motivasjonen og psykens tilgang til virkeligheten, mens over-jeget er den moralske dommeren over valgene jeget tar. Et annet felles trekk ligger i hvordan jeget og sjeltilstanden al-nafs/al-insanoma håndterer de basale instinktive impulserne. Den tredje sjeltilstanden som nevnes i Koranen, al-nafs al-mutma'ina, er